

Forfatter: Heiberg, Johan Ludvig

Titel: Udrag fra Dramatik i udvalg

Citation: Heiberg, Johan Ludvig: "Dramatik i udvalg", i Heiberg, Johan Ludvig: *Dramatik i udvalg*, udg. af Jens Kr. Andersen , Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, 2000, s. 568. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-heibergjl04val-shoot-idm140721242760912/facsimile.pdf> (tilgået 03. maj 2024)

Anvendt udgave: Dramatik i udvalg

Walter (V,4) søger tilflugt blandt publikum (jf. n.t.s. 16) er det for at gemme sig for den opbragte adelsmand L. – *vennehulde*: venskabeligt hengivne, »frelsende». – *Existentis*: tilværelse.

- 19 *Parquet og Pantene*, se n.t.s. 17. – *en Gade eller offentlig Plads i Kjøbenhavn*: en ikke ualmindelig dekoration i Holbergs komedier (og i den klassiske tradition, de tilhører). – *slaae (...) Brix i Jorden (...)* *Sanct-Hans-Aften-Spil*: i Oehlenschlägers *Sanct Hansaften-Spil* afslutter Harlekin sin prolog (se n.t.s. 13) ved at slå »i Jorden med sin Brix» (Oehlenschläger, *Poetiske Skrifter* I, udg. af H. Topsøe-Jensen, 1926, s. 225), hvorved dekorationen forandres (fra skoven til »et Værelse i Byen»). – *Brix*: slagredskab bestående af sammenlagte træstykker, som ved slag afgiver en skraldende lyd; briksen hørte til Harlekins standardudstyr. – *fløiten*: forsvundet. – *flau*: fløve, smag- og karakterløse. – *Med Permission*: med Deres tilladelse (et Holberg-udtryk). – *Harlekinstrøje*: Harlekin-figuren, der efterhånden kom til at udtrykke fiffighed, bevægelighed og behændighed (sml. n.t.s. 10), kendetegnes i det ydre ved en dragt som opr. havde påsynet brogede lapper (til markering af tjenerens fattigdom); disse lapper fik efterhånden den nu kendte, regelmæssige rombiske form og kom til at udgøre hele trøjen. – *didaktisk Poesie*: belærende digtning, læredigte. – *metaphysisk(e)*: vedrørende metafysik: den del af filosofien, der beskæftiger sig med over- el. ikke-fysiske (immaterielle) forhold. – *en vexlende Modification af dens Grundvæsen*: Heiberg har senere rettet til: »en vexlende Accidens af Substansen» (*Poet. Skr.* I, 1862, s. 324); begge udtryk afspejler den idealistiske (og dualistiske) filosofis skelnen mellem det konkrete, fysiske og foranderlige fænomen og dens »bagvedliggende» og konstante (platoniske) idé/væsen (Kants »Ding an sich»); pudsigt nok gør Heiberg her grin med netop den spekulative metafysik, han selv senere kom til at repræsentere. – *fine Portion*: fornemme del. – *Herr Geisselbrechts Marionetter*: navnet i denne form er en forvanskning (sandsynligvis en trykfejl) for: Gieselbrecht, der på sit marionetteater gav hele operaer, balletter og fleraktsdramaer med parodisk anstrøg (se G. Sandfeld, *Komedianter og skuespillere*, 1971, s. 105). – *Der*: det.
- 20 *Gebærd*: gestus, bevægelse. – *Casortt(s)*: Giuseppe C. (1749-1826), ital. født pantomimiker, bosiddende i Kbh., hvor han en årrække optrådte med stor succes på Vesterbros Teater; særlig var han kendt og skattet som Pjerrot-fremstiller. – *Phønix (...) af min Aske*: Fønix er en ægypt. fantasifugl, også omtalt i gr.-rom. litt.; kendtest er fortællingen om, hvorledes F. brænder sig op i sin rede, hvorefter der op-

- står en ny fugl af asken; således symbol på udødeligheden. – *afstroifer*: stryger ... af. – *Puppe(ns)*: et insekts overgangsstadium mellem larve og fuldt udviklet insekt (fx sommerfugl); i dette stadium er insektet omgivet af et hylster (kokon). – *Klædebon*: klæder. – *blive levende (...)* siger: spøgende tvetydighed, idet »levendes« kan (og kunne) betyde: (befængt med) utoj. – *Parquet(tet)*: se n.t.s. 17. – *Harlekinstat*: en hat som den angivne (hvid og spids) hører til Harlekin-figurens (se n.t.s. 19) faste kostume.
- 21 *Acteurer*: skuespillere. – *Amager-Torv*: se n.t.s. 11. – *Ih lillemand (...)* her?: *Det er (...)* *Vær, din gamle Bjørn; Hvad gjør man (...)* *Børn; God Dag, min Bedste; Ha! Hvordan (...)* *besøge dig; Ih see (...)* *Madamme*: disse replikker og replikstumper er ordret overtaget fra Oehlschlägers *Sanct Hansaften-Spil*, scenen »Spadseregange« (Oehlschlägers *Poetiske Skrifter* I, udg. af H. Topsøe-Jensen, 1926, s. 235f., 240). – *Nymberger*: forhandler af »nürnbergerkram« (dvs. godtkøbskram, legetøj fra Nürnberg). – *See (...)* *God Dag (...)* *Jeg fryser*: disse replikstumper er nødtørftigt forandrede (af hensyn til årstiden) i forhold til de tilsvarende i *Sanct Hansaften-Spil* (samme sted som angivet i foreg. n.).
- 22 *Bod(erne)*: krambod, butik. – *bedst*: mest (udpræget). – *forsand*: for sandt, i sandhed.
- 23 *Kjole*: indendørs yderdragt anvendt også af mænd og børn.
- 24 *Doctor-Attest*: lægeattest (her antagelig om farvernes ægthed el. ufarlighed for børn). – *Arrak*: brændevin fremstillet af ris og palmesaft. – *Punsch*: punch, varm blandingsdrik af vand, (brænde-)vin, sukker og citron. *Taske*: »tøs«. – *Ridicule*: lille pose el. taske.
- 25 *vist nok*: helt sikkert. – *Sukkerbager*: konditor. – *De er saa god*: her antagelig: vær så venlig (dvs. må jeg have lov).
- 26 *huld(e)*: skøn. – *Enrico, Blanca*: det elskende par i Ingemanns sentimentale tragedie *Blanca*, her travestret til et børnerigt københavnsk ægtepar, jf. efterskriften s. 534f. – *En Kammerjunker med en Harpe*, se noter t.s. 10; kammerjunkeren her sigter til kammerjunker D.W. Levetzau (1786-1849), som havde oversat *Blanca* til tysk.
- 27 *Postillon(en)*: kusk på postvogn. – *Tøf(tet)*: her: seletøjet. – *allerede ere saa bekendte her i Byen*: en finte til tragedien *Blancas* publikumsyndest, ikke ganske rimelig (jf. efterskriften s. 535). – *Sanct-Pederstræde*: gade i det centrale Kbh. nær Skt. Petri Kirke, her muligvis endnu en finte til Ingemann, der på dette tidspunkt boede her (på Valkendorfs Kollegium).
- 28 *en Møller*: der sigtes her – gennem ordspillet på »Møllers« – til teologi-